

Cvijet kreposti ili o naravi ljudskoj kroz narav životinjsku

Cvijet kreposti, odnosno *Cvêť otb kreposti*, starohrvatski prijevod poznatoga talijanskog djela *Fiore di virtù*, pojavljuje se u 14. stoljeću i svoju popularnost širi europskim prostorom tijekom nekoliko narednih stoljeća. Ovo jedinstveno djelo europske srednjovjekovne književnosti svojom koncepcijom nagovještava renesansno doba na zanimljiv i poučan način.

Osim što su moralno-parenetički sadržaji utemeljeni na popularnim sentencama antičkih i srednjovjekovnih mislilaca, u ovom djelu zooantropološke predodžbe bestijarijskoga izvorišta služe kao usporednice u vizualnom predočavanju ljudskih mana i vrline te emotivnih stanja – apstraktnih i teško razumljivih pojmova. Na taj se način zorno predočava povezanost životinje i čovjeka, različitih bića koja dijele isto životno okruženje.

Premda je u djelu zanimanje za čovjeka te njegove mane i vrline na prvomu mjestu, ono dolazi do izražaja tek u oprimjerenom animalističkom segmentu kojim se naglašava čovjekova bliskost sa životinjama. Znanje o njima, njihovoj naravi i ponašanju, odnosno o etologiji, temelj je razumijevanja cjelokupnoga djela te njegove univerzalne i svezremenske poruke.

Posebno valja istaknuti da je djelo pisano pučkim jezikom što je doprinosilo stvaranju šire publike i njezinu prosvjećenju. Djelo se zbog toga, kao i zbog razvoja tiska brzo umnožavalo i konstantno dopunjavalo u rasponu od nekoliko stoljeća. Osim toga prevedeno je i tiskano na razne vernakulare, šireći svoju prosvjetiteljsko-obrazovnu funkciju te je tako postalo pristupačno širokomu društvenom sloju.

Studija o *Cvijetu kreposti* u hrvatskoj književnoj tradiciji utemeljena je na kulturološkoj, filološkoj i kulturnoanimalističkoj analizi te na faksimilnom i transliteriranom izdanju teksta iz hrvatskoglagoljskih zbornika i ćirilčnoga *Libra od mnozijeh razloga*. Budući da tekst *Cvijeta kreposti* u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti ni u jednom rukopisu nije očuvan u cijelosti, u razradbi je obuhvaćeno ukupno šest rukopisa. Tri su iz 15. stoljeća: *Vinodolski zbornik*, *Ljubljanski zbornik* i *Petrisov zbornik*, a tri iz 16. stoljeća: *Tkonski zbornik*, *Grškovičev zbornik* i *Libro od mnozijeh razloga*. Najveći je dio teksta očuvan u *Tkonskom zborniku* stoga je taj rukopis poslužio kao temeljni u našem radu.

U hrvatskoglagoljskoj i ćirilskoj varijanti prijevoda *Cvijeta kreposti*, od sveukupno četrdeset i jednoga poglavlja, njih trideset i četiri donosi životinjske usporednice u tumačenju ljudskih mana i vrline. Svaki je od navedenih rukopisa osobit jer donosi različit broj poglavlja. Najkraći su, kao što je opisano, najstariji glagoljski tekstovi koji sadrže sveukupno dvadeset i osam poglavlja, od njih trideset i pet, koliko su imali najstariji talijanski prijepisi. Kako je svaki novi prijevod zapravo i nova prerada cjelokupnoga djela, koja redovito zrcali individualne literarne porive priređivača, broj poglavlja se povećavao pa je u talijanskim varijantama dosegao četrdeset i jednu glavu.

U monografiji se potanko obrazlaže nastanak i popularizacija *Cvijeta kreposti* te širenje djela europskim prostorom s posebnim naglaskom na edicije znanih prijevoda. Navedeni su svi poznati prijevodi, počevši od talijanskoga izvornika, preko španjolskoga, katalonskoga, francuskoga, njemačkoga, pa sve do armenskoga, grčkoga, rumunjskoga i engleskoga te na koncu do slavenskih prijevodnih varijanti. Oni svjedoče koliku je popularnost imalo ovo djelo izvan granica talijanske pučke književnosti koju zahvaljuje univerzalnosti teme prije pojave tiska i dugo nakon njega.

Nakon razrađene strukture djela i književnih utjecaja koji su ga oblikovali, posebna je pozornost posvećena hrvatskoj inačici (uz navode svih poglavlja u sačuvanim hrvatskoglagoljskim varijantama) uz filološki osvrt na tekstovne predloške hrvatskoga *Cvijeta kreposti*. Premda je odabrani tekst očuvan u različitim hrvatskim rukopisima, pa je jezični opis prilično složen, u ovom je izdanju on ukratko iznesen jer držimo da je važno još jednom

istaknuti da se na temelju zborničkih rukopisa 15. i 16. stoljeća dobro odlikava jezična šarolikost u hrvatskim beletrističkim tekstovima.

Razradi animalističkih segmenata svakoga poglavlja pristupilo se s dodatnim zanimanjem s obzirom na bitnost svake spomenute životinje i njezin povijesno-kulturološki kontekst. U tom smislu životinje su popisane s pridodanim popisom ljudskih moralnih vrijednosti koje svaka životinja predočuje, odnosno s pripadajućim joj ljudskim manama i vrlinama.

Životinje su potom razvrstane po vrstama i svaka je obrazložena u svom simboličkom i moralno-parenetičkom kontekstu. Dodatno je, radi preglednosti tablično prikazan životinjski svijet u hrvatskom *Cvijetu kreposti* s ekscerpiranim i transliteriranim bestijarijskim odlomkom te mjestima u postojećim glagoljskim izvorima i jednom ćirilskom.

Osim što je problematika *Cvijeta kreposti* sustavno analizirana u kontekstu europske književnosti, spomenuti su svi hrvatski filolozi koji su se bavili ovom temom od kraja 19. i tijekom 20. stoljeća kada proučavanje hrvatske starije književnosti doživljava svoj osebujni zamah. Uz transliterirane glagoljske i jedan ćirilski tekst te uz dodane faksimile tih rukopisa, nastojale smo što cjelovitije prikazati *Cvijet kreposti* i razloge velike popularnosti ovoga djela na pragu renesanse. U uvodnoj smo studiji pokušale dodatno razraditi besmrtnu temu *Cvijeta kreposti* i vječnu potrebu čovjeka za upoznavanjem samoga sebe i to ne samo pomoću sentenci istaknutih mislilaca već i pomoću živopisnih predodžbi životinja.